

Izhaja
5. in 20. dne
vsakega meseca.

Rokopisi
ne vračajo se.

ZORA

Stoji na leto:

redoma
po 4 forinte,
izjemoma
po 3 forinte.

ČASOPIS ZABAVI I PODUKU.

Pregled. Poezije: Gazela, Ženitvanjska. — Na tuji zemlji. — Slike. — Črtice o Bolgarih. — Celje in celjska okolica. — Čvet in sad. — Listnica.

Gazela.

Draga! si me zapustila, — dobro vem;

Roko drugemu darila; — dobro vem;

Kratek čas so meni zá te solze tekle,

Prav me nisi ti ljubila — dobro vem;

Že oči so meni tvoje davno rekle:

Da nikdar ne boš mi mila, — dobro vem.

Ali draga, čas lehko ti pride taki,

Da bi rada moja bila! — dobro vem; —

Ako ravno ljubil sem te v pesmih, ljuba!

Boš mi vendar odpustila, — dobro vem!

F. J. K.

Ženitvanjska.

Jaz se z revno bom oženil,

Ti bogato boš dobil;

Črni kruh bom jaz z njo jedel,

Ti prijat'le boš gostil.

Pel bo večno tebi slavo

Noč in dan prijat'lov trop;

Meni pa hvalila moja

Bode osoljeni krop.

V mehke stole se boš vsedal,
V mehki postelji boš spal;
Z lože boš v gledišču gledal,
Ples za plesom boš dajal.

Jaz pa trudne svoje ude
Bom polagal na klopi,
Moja srčno ljuba žena
Bo kratila meni dni.

In pred nama naji dete
V srajčici na tleh čepé,
To bo najino gledišče
Moj ponos in nje željé!

Bedenek.

Na tuji zemlji.

Roman v pismih.

I.

Dragi moj, ti se vže gotovo čudiš in ne moreš umeti, kaj je temu vzrok, da tako dolgo ne dobiš najmanjšega poročila od mene. Pregovor pravi, da v sreči pozabljamo svojih, svoje daljne domovine in da le nesreča plete ožijo vez med zemskimi družinami, približuje znanca k znanecu, prijatelja k prijatelju. Jaz, dragi moj, sem morda edina izjema v tem kakor v mnogih rečeh, sploh pravi sanjač in nepoboljšljiv domišljevalec. Vidim te, kako se skrivaje smehljaš, poki-muješ z glavo ter si misliš: niti tujščina ga ni izmodrila in ga menda tudi ne boče.

Prav imaš, predragi, če trdiš tako. In kako bi ne, ti me poznaš v dno mojega srca, tebi so odkrite vse skrivnosti mojih prs. Tudi nemški mojster Göthe nima prav, odpusti mojej trmoglavosti, saj jaz trdim tako, ker poje:

„Hujšega na svetu ni,
Kakor vrsta srečnih dni.“

Jaz sem tako vstvarjen, namreč kedar me tare gorje, kedar se krešejo sovražne strele nad mojo glavo, tedaj ne hodim ob cestah in potih ter kri-

čim: pomagajte trpinu, tedaj ne pi-sarim in zdihujem v prijateljskih pis-mih, tedaj dragi moj, tebi je znano to, molčim, zaprem se med štiri mol-čeče stene, in to je pravi lek zadetim ranam.

Zagotavljam te, da tudi tu ne trpim, kakor kamen na cesti brez maščevanja niti ne zadevam z glavo ob zid, kakor denašnji moderni trpini. Vsega tega ne. Tedaj sem, poslušaj me in ne smeji se, modroslovec v višjem pomenu, pravi rodoljub iz pol-nega srca, polne duše. Pri tacih pri-ložnostih posežem v najglobokejši rov svojih misli in prevdarjam in preteh-tujem, kako bi bilo pomoči občnemu gorju, vesoljnemu joku, ki je razlit po vsej širni zemlji, ne sebi. Da, tedaj se mi prikaže visoka, najvišja, naj-svetejša podoba, kako lepo bi bilo, ko bi mogel postati drug rešitelj sveta, vsaj potrebujemo ga, morda ne manj kot pred osemnajstimi stoletji. Le ta razloček naj bi bil pri njem, da bi se ne prikazal s križem na oblakih neba, temveč z bičem, velikanskim strupenim gadjim bičem, ki bi segel čez vso širno zemljo, čez vse globoko morje in bi zbičal najprvo visoke,

modre glave, proroke s sladkimi, prijaznimi besedami, Judeže, ki tržijo s spridjenim blagom v svetovnem sve-tišču, sluge, ki zažigajo v njih oskrun-jena darila, da, mahnil bi po vsem rodu od maziljenca do težaka ob prašnji cesti. In to bi bilo edino zdravi-lo, ki vodi v oni zlati vek, o kate-rem sanjamo, o katerem nam pojo naši zaljubljeni pesniki.

Kaj ne, dragi moj, to je lepa, velikanska misel, s katero se bavim v otožnih svojih urah, kakor Arhimed v učenem prahu. O ne uniči mi je s svojim zaničljivim smehljanjem, kot rimski vojak z morilnim orožjem, če nima večje veljave moja izpoved, toliko moči ji vsaj privoščiti, da me oprosti dolgega molčanja, odkar sva se ločila.

Čuj me, zdaj sem pa zopet člo-vek, navaden vsakdanj človek, brez upornih idej. Pokopal sem zopet za nekaj časa modroslovje, toraj hočem govoriti s teboj zopet kakor pred leti, samo nekaj potrpljenja imej z menoj. S časoma ti odkrijem skrivnosti, ve-selje in žalost vseh dni, katere sem preživel brez tebe.

Od kar sva se ločila, sem videl mnogo dežel, mnogo lepih krajev, sijajnih mest, visocih gora, cvetočih dolin, poznal mnogo ljudstev, zrl mnogo radosti, mnogo solz, povsod iskal mir-nega, skrivnega kotička, kjer bi mogel vsklikniti iz polne duše: tu ostani, tu je dobro živeti, tu si postavi kočo, se-zidaj sreče dom.

Meni osoda ni bila nikedar mila, kakor ti je znano, posebno v domovini ne. Ondi sem spoznal stoprv sobrata človeka, ondi postal modroslovec.

Tudi na tujem sem vže obupal, da je drugače. Vendar zastonj, čuj me, zdaj bi me niti ne poznal več,

kajti našel sem kotiček, kjer je živeti dobro vsaj po moji misli, veselim se življenja, radujem se z novo vzbujeno pomladjo, jokam z otožno jesenjo, sploh človek sem zopet, človek poln čutil, srečen človek, kakoršni naj bi bili vsi zemljani.

A vendar začnem naj, kar sem ti namenil pisati v denšnjem pismu.

Ko bi ti videl kraj, kjer stanujem zdaj, to lepo, klasično zemljo italijansko, to večno jasno višnjevo nebo! Da, če je kje še nekdanji raj, tu mora biti, tu nikjer drugej, tu sredi gozdov zelenih oliv, sredi cvetočih citron, sredi sladko otožnih gospodskih cipres. Vže tedaj, ko se mi je vzbudi-la prva domišljija v mladem ne-izkušenem sreću, ko sem stal s Ho-merjem pred trojanskim ozidjem, spremljal Eneja med grozečim valov-jem, pel z Ovidom ob daljnem Pontu, veselil se življenja s Horacem, želel sem videti sveta tla toliko slavnih mož, toliko neumrljivih činov, tla zgodovine zapovedovalke vsej Evropi.

Če se mi je utopilo tudi toliko in toliko upov, zastrupilo toliko nad, povrnjeno je vse drugo stem, kar sem videl sedaj, s slastjo, ki jo uživam zdaj v zibeli svetnega raja.

Znano ti je, da nisem ljubil ni-kedar šumečih mest, ne ljubim jih tudi zdaj, zatekel sem se toraj, pri-prosti, nepopačeni naravi v naročje ter se učim čislati jo v pravem po-menu stoprv zdaj.

Moje stanovanje je pol lesena pol zidana hišica ob večno smeječem, rekel bi najlepšem južnem gardskem jezeru. Na desno in levo ga objemljejo ne-presežni gozdi zelenih oliv in citron, na severu goli v nebo kipeči dolomiti, na jug neizmerna ravan, ravno zlato polje, prijazna mesta in vasi. Naselil

sem se in sicer ne brez truda in mnogih prošenj pri stari sivolasi ribarski vdovi. Mnogo je ugovarjala preskrbna ženica, boječ se, da njena hišica ni prilična za tujega gospoda, kakor me je zvala, da ima le troje priprostih stanic, ter ne ve postreči z ničemer.

Blaga žena, ko bi ti poznala svet kakor ga ne poznaš, ne govorila bi tako. Vedela bi ceniti bolje prijazno belo hišico ob jezerskem bregu, obdano na levo z vinogradom polnim pisanega grozdja, na desno z rume-nim poljem in tamkaj proti severu z olivnim smeječim gozdičem. Da, kaj je v primeri s tem ona meščanska suhoparnost sredi kamenitih palač, ona videzna prijaznost sredi elegantnih dvoran, sredi enoličnih drevorednih šetalšč?

Jaz sem si odbral sobo z izgledom na jezero. Ta mi dopada najbolje, akoravno trdi ženica, da bi bila ona proti vinogradu pripravniša, večja, in sam ne vem, kaj še. To je človeška popolnost, kar mu ustreza, kar se mu prilega, to mu je vzor dovršenosti, vrhunec pravilnosti. Le sebičnost, lahkožitnost mu je merilo, lepo, pravo, vzvišeno, pa neumnost.

Zdaj imam tu še vse v neredu, polno razvlake, popotne robe. A v kratkem si uredim vse tako, da bode prav ali vsaj po mojej volji. Čuj me, tu sem gospod, sam svoj gospodar, čutim se svobodnega kakor še nikedar. Lahko rečem, da to je belo, in ostane belo, to je črno in ostane črno, to mi dopade to ne. Nekedaj pa je bilo vse drugače, kaj ne? Doma so nastavili le mero in zmerili visokost in nižavo, krivico in pravico, misli, celo čute po svojej meri — in tako je bilo ali vsaj biti moralo.

Najskrbneje razkladam svojo malo, a mislim precej izbrano knjižnico, onega tovarša mojega, ki me spremlja neprenehoma po vseh mojih potih, ki ima pri vsakej priložnosti sladko, tolažilno, moško besedo za me.

Lepo po redu stoji tu Homer, Sofoklej, ondi Horac, Vergil, Ovid, zgovorni Ciceron, resni Tacitus, zopet tam pevec nebes in pekla, ljubimec Lavre, britanski velikan, mojster germanskih pevcev, in na prvem mestu sredi vseh, na čestnem mestu naš Preširen. Poslednji mi je kakor vladar med vladarji, mogotec med mogotei. In zakaj? Zato ker ga ljubim, neizmerno ljubim in čislam, ker je velikanski sin zaničevanega naroda, ker poje misli mojega srca, ker ljubi, uči goreče ljubiti, ker je zaničevan in preganjan — kakor jaz.

Kaj ne dragi moj, vse to kar sem ti naštel do sedaj, vže zadostuje, da stori človeka srečnega, če ne srečnega vsaj zadovoljnega. In kaj potrebuje še več? Vendar to še ni vse, mnogo mi še teži srce, mnogo ti imam še povedati. Le potrpljenje imej z menoj, odkriti ti hočem vse, kajti čuj me, jaz sem človek, kakor sem ti dokazal, da še sem vesel in srečen sam, srečno hočem videti vso širno zemljo, zaviti hočem vesoljnost v srečo in slast lastnega srca. Truden sem nocoj tega miru, tega bratoljubja, te neizmerne krasote, ki me obdaja. Ko se izvedrim, pričakuj zopet kake vrstice.

II.

Moja gospodinja dragi moj, je res zlata in belega srebra vredna žena. Povedati ti moram, kako skrbi neprenehoma za me. Boji se, da bi se ne dolgočasoval in se trudi, kar ji

je moč, da mi krajša prijetne dneve, ki vže hite sami od sebi preurno, kakor bi me zavidali za to nepopisljivo srečo.

Danes dopoldne ko se vrnem z jutranjega sprehajališča, najdem na oknu polno najslajših cvetic, ki rastejo tod na daleč okrog, in na mizi krožnik naj lepšega sadja, ki zori ondi ob strmimi se razprostirajočega vrta.

Ne morem ti popisati, kako me je genilo to sicer priprosto, a gotovo iz poštenega srca izvirajoče darilo. Da, najmanjša stvarica, edina prijazna beseda v tem zemeljskem rajju, koliko vpliva, koliko veljave ima človek, ki čuti v vsej svoji dovoljnosti, da je vendar le tujec v tujem svetu. Vsaj je pa tu tudi neznana vsa hlimba, vsa hinavščina, videzna priljizljivost, tu vlada le nepopačena, prava ljubezen, tu veje čisti, prijateljski duh, ki ga iščeš zastoj po bliščečih dvoranah, plesiščih; le v srcu priprostega zaničevanega naroda je še pravi njegov dom.

Kaj so v primeri z mojim darilom vsa ona visoko leteča, z zlatom, s častjo in slavo gojena poklanjanja in čestitanja svetnih mogotcev, kaj vsa ona videzna sladka objetja mogotcev srečne zemlje, kaj vsa goljufiga mir in blagor prorokujoča zagotovila med tem, ko sodbo piše prst plameneč, pero namočeno z bratovsko krvjo, vtrjeno v izdihih milijonov duš, skovano s skelečimi žulji toliko težakov, v primeri, s prijaznostjo, ki mi zori vsaki dan v tem rajskem obrežju?

Vendar čas je, mislim, da te seznanim nekoliko natanje z mojo okolico in družino, v katerej živim, kakor lasten otrok pri domačem ognjišču. Da, gotovo si uže nejevoljen, da te dolgočasim z dragimi vsakdanjestmi

ki se vrše povsod in vsaki čas, katerih, tega sem prepričan dobro, tudi moje pero niti za las ne zboljša, akoravno bi bilo to najslajše njegovo plačilo.

Naznaniti ti moram, da sem se v malo dneh, kar bivam tukaj vže popolno udomačil. In kako bi se ne saj:

„Človek je podoben vinskej trti,
Ktero mož odreže, da jo presadi
In zagrebe tam na svojem vrtil,
Kjer jo sonce greje, blagi dež poji.“
In kjer kedar človek:

„Slovo na pragu zopet jemlje,
Solza po obrazu mu kaplja“;
poje pesnik. In koliko resnice je v teh besedah, sem prepričan stoprv zdaj, ko čutim to sam.

Vsako jutro, ko posije sonce iz za sivih dolomitov zbere se vsa družina od prvega do zadnjega, in med temi sem tudi jaz k skupnemu zajutreku pod zeleno olivo ob jezerskem obrežju.

Na belo pogrjnjeni mizici nas čaka slastna kava, tečno mleko in pletenica dišečega sadja. Vsakemu je prosta volja izbrati si to ali ono. Jaz uživam naj rajji tečno kravje mleko. To jedilo mi je med vsemi naj naravniše, naj bolj primerno človeku, ki sodi tako kot jaz, ki sem sovražnik mehkužnosti in umetnemu nasitjenju, ki naj bi toliko in tolikokrat oživiljalo zamorjeno, zapravljeno telesno moč, budilo zaspane živce, medleče čute tako zvanega višega stanu.

Jaz sedim tako, da gledam v višnjevo jezersko plan in ondi v olivnate gozdiče. Včasi se spozabim tudi, odpusti mi, in se zagledam v nasproti sedečo edino hčerko moje gospodinje. Da, to desetletno dekletce po imenu Avrelija je pravi biser naše družine.

Te črne, modre, ognjene oči, ti temni v gostih valovih se po tilniku vsipajoči kodri, to zdravo, cvetoče lice, priprosto svetlo krilo, kratko zavihani rokavci vrh polnih okroglih laktov, in bolj širokokrajn slamniki polni cvetlic nad jasnimi veselimi čelomi, ima nekaj nepopisljivo čarobnega za mene. Da dragi moj, Avrelija je pravo, preljubeznjivo cigansko dete, kakoršnih sem videl še malo ali nobenih. Poleg mene na desni sedi navadno moja gosposinja mati „Bravin“, kakor jo sploh imenuje vsa okolica po imenu njenega ranjcega moža, jezerskega ribarja in malega posestnika. To je ena tistih žen, katerim niti starost, niti skrb in prestano gorje ne more popolno izbrisati z lica barv, ki zdravje naznanjajo, nekega dobrovoljnega smehljaja raz usten, sploh tistih fiziognomičnih potez, katere nam prikupuje vže v prvem trenutku tujca, ki pričajo navadno o dobrem srcu, o blagih lastnostih naših. V resnici mati Bravin je blaga ženska podoba v pravem pomenu, kakoršnih naj bi bilo mnogo.

Akoravno zgodaj zapuščena samej sebi ne izgubi poguma. Malo posestvo in dve kravi, kateri ji je zapustil mož, ste edino njeno premoženje. Koliko potov trdi, ko bi živel ranjci mož, lahko bi bilo vse drugače. Sicer ne sme tožiti, kar se tiče svoje osebe tudi zdaj, a kedar omaga ona, — o potem jo skrbi. Pri

teh besedah vpre vselej svoje rosno oko v malo Avrelijo. In kedo bi ne vedel, kdo bi ne uganil, kaj je narisano v tem maternem pogledu.

O blažene matere, blažene vaše skrbi, stokrat blaženi otroci, katerim lajšate trud, spravljate kamenje in trnje z pota, o vi ne veste, kak zaklad je shranjen v srcu vaših rediteljic. Stokrat gorje onim, ki ne vejo, kaj je matern ozir, materna beseda, ali ki jo pogrešajo uže na razpotju svojega življenja! Dragi moj, to so osebe družine, blage družine v katero sem se vselil in kakor posilil tudi jaz. Ne, kjer ljubijo človeka, kakor mene mati Bravin, in Avrelija — ne tolmači napačno zadnjih besedi — ondi ni tujec, ondi je prijatelj, svetovalec, otrok domače hiše.

In tacega se čutim skoraj jaz. Najmanjša skrivnost ne vlada med nami. Kar misli eden, mislimo vsi, kar želi eden, želimo vsi, kedar se veseli eden, veselja je polna hiša, kedar se žalosti eden, žalost je razlita krog in krog. O dragi moj, to je zemška družina, družba, katera naj bi p. lnila vso širno zemljo. In zakaj se ne godi povsod tako? Koliko je treba, da je človek srečen — in koliko je srečnih, koliko solz, koliko gorja, koliko hudobije in črnih strupenih misli je razlitih po zemlji, ki bi bila vredna imenovati se pravi raj — domovina in last neumrlih bogov. — In kakošna je v resnici.

A. Koder.

(Dalje pride.)

Slike.

III.

Zadnji.

Pri Zelengradu za pet streljajev pod graščinskim logom je stala lesena

pa čedna hišica, in v njej je stanoval graščinski lovec Stanič. Imel je štiri reči, ki so bile njegovo naj večje veselje: ženo, hčer, prijatelja in lovskega

psa. Zraven teh pa je lovec tudi ljubil risano puško in zeleni log, kjer je imel svoj glavni opravek. Ko je bila njegova sreča največa, mu je žena gospodinjala, hči jej pomagala, prijatelj mu dolge zimske večere kratil, pes pa je pred pragom ležal ali pa gospodarja na lovu spremljal. Ali nesreča je hotela, da lovec obrekovalcem pride v last in izgubi svojo službo. Žena nij imela več kaj v krop devati in je hišo zapustila, hči gre za svojim ženinom, prijatelj je zvedel, da je krušna miznica pri lovcu prazna in sodček v kleti suh, in nij se več prikazal. Edini pes je zapustil svoje ležišče pred pragom še le ondaj, ko je lovec zapustil svoje stanovanje, ter si šel po svetu nove službe iskat, na katerem potu je pes kot sicer svojega gospodarja skalkljaje spremljeval.

Ko tako lovec od vseh zapuščen sredi velikega loga, skoz kateri ga je pot vodil pod širokim hrastom sedé minljivost posvetne sreče premišljuje, prinese mu njegov zvesti spremljevalec zajca, ktereга je po starej svojej

navadi vlovil, kar je loveca v srce ganilo.

Nij dolgo časa trajalo in že je lovec Stanič imel novega gospodarja. Zopet je puška veselo pokala po logih in pes veselo lajal za zverinami ktere je lovil. In glej, prikaže se žena; tudi hčerka z svojim možem in z nežnim detetom, lovčevim vnukecem je prišla nazaj, in lovčeva hiša je bila polnejša nego preje. Tudi prijatelja nij manjkalo. Pred pragom pa je ležal sedaj kakor preje lovčev pes in se ni malo začudil, ko je svoje stare znance zopet zagledal.

Mnogo let potem je log Stanič nagloma zbolel in zanesli so ga tija, od kodar se nobeden več ne vrne. Log je zelenel kakor preje, nov lovec je nastopil Staničevo mesto. Ali kaj se je zgodilo s Staničevim psom?

Z njegovim gospodarjem zakopali so tudi njegovo srečo. Prijatelji in znanci so Staniča zapustili, on pa je obsedel blizo njegovo gomile, dokler je tudi njemu zadnji spanec zatisnil oči. Zadnji je bil pri hiši, zadnji pa tudi, ki je svojega gospodarja zapustil.

Črtice o Bolgarih.

(Dalje.)

Najbolj pak se sposobnost Bolgarov v njih literaturi pokazuje, posebno v spisih novejšega časa. Kar so v tem oziru bolgarski pisatelji storili, vse je iz njih lastne moči postalo. Ako se o tem v zapadnih deželah in krogih malo vé, nij pomankanje duševnega življenja krivo, temveč ima druge vzroke. Bolgari so se skrivaj svojih uspehov veselili, a malo svetu objavili, bojé se z ene strani ljubosumnih Grekov, glavnih nasprotnikov samostojne bolgarske kulture, z druge pa

iz strahu pred Turki, mogočnimi njih oblastniki. Zato so prve vesti o bolgarskej novejšej literaturi Nemci in Angleži zapadu priobčili, čudé se, da so pod trdo skorjo narodne sužnosti na Bolgarskem toliko svežih cvetlic narodne in umetne poezije zasledili.

Glavno razodetje bolgarskega narodnega duha javlja se v narodnej bolgarskej poeziji. Ta je svoje korenine pognala že v onej dobi, ko so Bolgari še paganski bili. Akoravno Verkovičeva zbirka narodnih pesnij

ktera je v Belgradu leta 1874 izišla, malo izvirna, vendar se sledovi one paganske dobe kakor v teh tako tudi v drugih narodnih poezijah nahajajo. In takih zbirk rokopisnih se je v novejšem času mnogo pokazalo. Najboljše natisnena zbirka pa je bratov Miladinovih, izdana v Zagrebu leta 1861, tudi po Slovenskem precej znana, Poznavatelji pa trdijo, da so pesni od Miladinovih priobčene komaj deseti del tega, kar bolgarsko ljudstvo take poezije hrani.

Vendar pa se duh in lastnost narodne bolgarske poezije tudi iz te zbirke prav dobro razodeva, čeravno nij ves nje pregled razviden.

Bolgarska narodna pesen, kolikor se dá sedaj presoditi, sicer nij tako bogata predmetov kakor srbska, vendar pa gledé kreposti in lepote nij slabša od nje. Tudi ima bolgarska med vsemi slavjanskimi poezijami največ podobnosti s srbsko. Tudi njo hranijo kot neko sveto poročilo slepi prosjaki, kateri jo pevajo k svojim „guslam“. Tudi „hajduki“, prosti bojevalci proti Turkom pevajo takošne pesni in vsak prosti Bolgar jih neštevilno vé na pamet. Take pesni se bolj pripovedajo (recitirajo), nego v resnici pevajo. Tudi obseg njih predmetov je srbskim enak: oslavljenje junaških činov proti turškemu sovražniku. Tudi gledé starosti teh predmetov so si bolgarske s srbskimi podobne: oboje sezajo k večemu v štirinajsto, redko v trinajsto stoletje po Kristu. Tudi v liriki je velika podobnost: zakon in ljubezen, narodne šege in pravljice, paganstvo in kristjanstvo so navadni njih predmeti. Razložki pa so, da je srbska narodna pesen krepkejša in bolj samosvestna, bolgarska pa mekša, temnejša in otožnejša. Žalost in otožnost se

nikjer tako živo ne izražujeta, nego v bolgarskih.

V poblížnje opisovanje proste narodne poezije nij tu prostora se spuščati; povedano še samo bodi, da tudi vzvišenih lepot in izvirnostij narodnim bolgarskim ne manjka, kar ne bi težko bilo v primerih dokazati.

Pogledimo si pa zdaj tudi nekoliko umetno bolgarsko literaturo. Početek literarnega življenja je pri tem narodu enak z duševnim sploh. Ta početek je jako znamenit. Še v prvih desetletjih našega stoletja stal je bolgarski narod skoro gotovo niže, nego kateri bodi evropski narod. Domači jezik je živel samo po vaseh med kmeti: mestjan in pop sta govorila samo po grški. Kogar je sreča ali duševna sposobnost povišala nad kmeta, da je postal duhovnik ali trgovec, ta se je pogrčil, spremenil svoje ime, in kot kakov pregrešek tajil, da bi „barbarščina“ kedaj njegov materinski jezik bila.

V bolgarskem jeziku se tedaj vrstica nij pisala, niti maša čitala, kajti je v cerkvenih obredih na mesto stare slovenščine že davno bila grščina stopila. Edini kmečki stan je bolgarsčini zvest ostal, kar pa ni toliko njegova zasluga, temveč se ima vzrok tega težavam pripisovati, ktere je tujščina delala neizobraženemu kmetu. Krivo tega bilo je tudi grško popovstvo, ker ono sploh v nijednem jeziku prostaka nij dalo poučevati, ker bojé izobraženosti ne potrebuje.

„Vi ste robovi“, rekli so mu grški duhovni, sej že po prirodi govorite robski jezik.“ Nevednost kmetov in njih narodna nezavednost je tolika bila, da o številu in razširjenosti bolgarskega plemena niti pojma niso imeli. Tudi preteklost njih naroda

bila jim je popolnoma nejasna; znali so o njej samo toliko, kolikor so se nje iz starih pesnij naučili, ki pa so dosti temne in njim nerazumljive bile. Sej pa tudi Evropa Bolgarov, razve po imenu, nij poznavała. Celo učenjaki, med temi sam Šafařík, pišejo o njih leta 1828: „Bolgari prebivajo med Balkanom in Donavo; tudi o njih jeziku se nič ne vé, kajti oni niti zasobnih pisem po svoje ne pišejo, kamo-li knjig.“

Ali glej čudo, nij preteklo tri-deset let, in isti zanemarjeni narod je imel ne samo lepo število učilišč svojo samostalno cerkev, živo narodno zavest, ampak tudi svojo ponosno književnost in svoje razcvitajoče novinarstvo! Človek bi v resnici začel verovati, da se v življenju narodov čudesa godé.

Ali nič ni čudes trebalo; prišlo je vse kot samo od sebe. Združilo se je mnogo ugodnih okolnostij in stvar je brzim korakom napredovala. Prva in najvažnejša podlaga takemu uspehu bila je bogata nadarjenost bolgarskega naroda, ktereга niti grški strup nij zamoriti, niti ves pritisek državne vlade zadušiti mogel. Drugi činitelj, ki je iz iskric plamen izvabil, bilo je občno oživenje južnih Slavjanov, ki so znanstveno in narodno polje krepko nastopili. Tretji činitelj je bila podpora, prihajajoča iz pravoslavne Rusije. In četrti mogočni činitelj je bila nehote turška državna oblast sama, ki je Bolgare rešila grškega nadvladarstva v cerkvi in šoli in s to rešitvijo bolgarsko razvitje kot navlašč pospeševala.

Početek temu razvitju je bil kakor povsod v življenju prost in majhen. Novo življenje se je zaplodilo iz Bu-

karešta, kjer je veliko število bolgarskih trgovcev, kakor smo že gore omenili, naseljenih. Ti bogatini, sinovi prostega ljudstva, obogatevši sami od sebe, v tujini niso pozabili svoje zaničevane materinščine, ampak so sramežljivo gledali in poslušali, s kakim ponosom se srbski trgovci za svojo narodnost zanimajo. Zedinili so se torej tudi oni v „družino“, ktera si je postavila lep namen, bolgarske mladenče v dunajska učilišča pošiljati. zaveznikov po Bolgarskem si iskati in šolskih knjig v bolgarščini izdajati.

Ker so mnogo denarstvenih sredstev imeli na razpolaganje, bilo jim je v kratkem mogoče, v vseh teh ozirih mnogo koristnega storiti. Mladenci iz Beča se povrnivši bili so navdušeni oznanovaleci narodne ideje. Oni so tudi kot pisatelji nastopali in začeli šolske knjige za viša učilišča pisati, tako n. pr. biblijo, antologije, malo občno povestnico, prevode nove zaveze, Hübnerjeve bibliške povesti l. t. d. Pisateljem kakor učiteljem bilo je premnogo zaprek odpravljati; težave jim je delal jezik sam, neuko ljudstvo, zazirna vlada, nenavidno grštvo in slabo povračilo trudov. Kakor marljivi zemljedelec, kteri si mora stoprv zemljišče izkrčiti in trnja in robidja očistiti, predno zamore zlato zrno krilu zemlje izročiti, tako so se s trudom in potrpljivostjo prvi obdelovalci duševnega bolgarskega polja v potu svojih obrazov za narod napirali. Bili so v pravem pomenu besede mučeniki svojega svetega poslanstva. Vendar je njih seme, s toliko težavo vsejano, polagoma začelo kliti, in solnce nekoliko ugodnejših državnih okolnostij jelo mu je ugodno rast prisijati.

Književnost bolgarska je bila spočetka popolnoma v službi šolskega poduka in nij dosegala svojega lastnega namena. Pravopisje in edinost pismenk je bila v kratkem dosežena, med tem ko je pri drugih jugoslavjanih o tem še dolga pravda tekla. Pravilo pravopisno je bilo: čem večja prostost v pisanju in posnemanju narodne govornice, Pisale so se spočetka polek slovnice, čitank slovarji in naučni slovniki. Bolj ko na idealnost gledalo se je na koristnost in potrebnost; ali ta pisava mladej bolgarske literature nij bila v nečast, ampak je prinesla svoj sad po nazorih nekega znamenitega bolgarskega pisatelja, ki je dejal: nij nam samo to pisati, kar ugaja, ampak kar koristi. Šola je prva; v tem znamenju zmoremo! In v resnici, šolsvo je v primeroma kratkem času toliko napredovalo, da se vsakdo začuditi mora. To pa je prihajalo od tod, ker je narod vso svojo moč na postavljanje in uredjevanje učilišč obračal. Prva narodna šola se je osnovala v Gabrovi. Neki bogati Bolgar, Apritov je podaril denarstvena sredstva, neki mladi menih, Neofit, je bil prvi tamošnji učitelj, kteremu je bilo izročeni 120 učencev. Zastonj so grški duhovniki zaprečevali ustanovljenje te šole ter so prisiljevali turškega pašo, da bi šolo prepovedal. Ali stari Turek je grško nakano zavrnil rekši: „učiti se nij pre-

grešno,“ in šola je ostala. Naslednjih šestih let nastalo je 13 šol. Leta 1845 bilo je 53 bolgarskih narodnih šol, učiteljsko pripravnišče v Plovdivu (Filipopol). In odslej je šolstvo še hitreje napredovalo ukljub fanariotskim zaprekam. Ko pa je posebno bolgarsko nadškofijstvo bilo ustanovljeno in oblast fanariotstva razrušena, začele so bolgarske vesnice glede šolstva med saboj uprav tekmevati. Natanjih statističnih podanij o vseh bolgarskih okrajih nij zapisano, ali po napredku Plovdivskega okraja sme se po priliki tudi o drugih krajih soditi. Leta 1858 je isti Plovdivski okraj štel 5 glavnih, 8 pripravnih, 90 narodnih in 7 dekliških šol. Leta 1873 bilo je isto tam 16 glavnih, 25 pripravnih, 305 narodnih in 24 dekliških šol, 365 učiteljev z 37 učiteljicami, 13885 učenci in 2615 učenkami.

Ako se pomisli da Plovdivski okraj našteje nad 400.000 prebivalcev mora se ta veliki broj učelišč kot jako častno znamenje duševne delavnosti bolgarskega naroda smatrati. Osnova in učna sestava bolgarskih šol je ta: da se v pripravnih šolah samó čitanje in pisanje, v četverih razredih početnih šol pa tudi slovnica bolgarska, turška in grška, kakor tudi podlage realnih naukov učijo.

J. Pajk.

(Dalje pride.)

Celje in celjska okolica.

Povestno-krajepisne črtice.

Predgovor.

Ves svet je lep; povsod moremo videti mnogo zanimivega in učiti se

mного koristnega. Ne samo prijetno, temveč dobro je, ako se pogosto po svetu oziramo ter proučavamo razne

narode in države. Prva vendar naj bode vsakemu njegova domovina, prvi vsakemu njegov narod!

Mala, istina, je naša zemlja Slovenska. A je ona del velikega Slavjanskega sveta. Pa je mila, polna povestniških znamenitostij. Na njej pa stanujo ljudje živahni, ljudje dobri. Na tej malej zemljici zbrala je mati priroda krasotin in zanimivostij, kakovih daleč po svetu zastonj iščemo. Redko kje je stvarnik zjedinił toliko mičnega, imenitnega pa tudi veličanskega, kot v Slovenskej deželi; hodi uže na to ali ono stran, išči znamenitosti po ravninah ali v visočinah, na prijaznih jezerih ali pod zemljo v osrčju prirode.

Cvetoči doli, kakor v sredi Alp, mila jezera, — kakovih najdeš še samo v Švajci in severnej Italiji. — visoke gore veličanskih in bajevnih oblik dolej opasane z zeleno šumo a na vrhovih odete belim snegom, plodne ravnice in samo malo puste goline, po kojej včasih zatuli silna burja, — srebropeni slapovi in deroči hudourniki, globoka brezdna in divne špilje, podzemne reke in čudovita jezera — priroda nima skoro dražesti in čara, počenshi od nežnega pa do strahovitega, kojim ni obilno nadarila lepe naše domovine.

Za to pa našo deželo radi ogledujejo domači prebivalci, kakor jo občudujejo tudi potniki. In zadovoljni vračajo se tujei, ne mogoč dosti prehvaliti njenih prirodnih lepote, kakor čitamo v raznih časopisih in knjigah. Da bi naši sinovi, po vzgledu drugih dežel, po domovini še bolje se ozirali in znamenitosti raznih krajev

marljiveje popisovali, gotovo bi naša Slovenija v tem obziru še vse boljše slovela, nego že slovi.

Istina da imamo odkritega že mnogo, kar nam je v ponos in slavo ali vendar se še nahajajo lepotije in znamenitosti, kojih očitno nij še imenoval nikdo naših ljudij. Tujei nam jih morajo preje razkrivati, tujei morajo nam najpreje pisati povestnico našo — ondaj stoprv sami jamemo malo se ogledovati v vlastnej domovini, ondaj sami poskušavamo proučevati lastno milino!

Ljubezen do domovine je vsakega človeka sveta dolžnost. Pomislimo koliko krvi se je uže pri raznih dogodkih prelilo za domovino, posebno pri nekdanjih narodih, tedaj se lahko osvedočimo, kaj prava ljubezen premore. — Kako pa hočemo domovino svojo ljubiti, ako ne poznamo nje same, niti ne znamo povestnice njenih sinov?! —

Moja namen nij, opisovati posebnosti cele Slovenske zemlje in risati činov vsega našega naroda; nego nakanil sem podati nekoje črtice samo o ednem delu, o Celju in Celjskej okolici. Mislim, da ne bode od več baš o tem predelu koju spregovoriti, akoravno je vže preč. gosp. Ignac Orožen na svetlo dal delo naslovljeno „Celjska Kronika“ v Celju 1854. Sej jedno „Cele — kakor pisatelj one knjige sam pravi — pod rimsko oblastjo glavno mesto srednega Norika. v 14. in 15. stoletju pa sedež toliko premožnih in imenitnih grofov, nij samo za vso Štajersko, nego tudi za vse sosednje dežele imenitno mesto, kajti se je v njem mnogo dogodilo, kar zadeva te dežele.“ Pa tudi repetita včasih placent. K temu je navzočni spis

moj, kolikor moči, sestavno uredjen in sodrži še nekoje stvari, kojih ne nahajamo mi v Orožnovej ni v kojej drugej knjigi našej. A Celjska okolica je tudi v prirodnem obziru gotovo eden najlepših predelov v našej domovini, o čem pa žalibože nimamo nikakovega samopisa. Navzočni sestavek naj bode prvi tak poskus.

Omeniti pa moram, da kakor mnogo stvari o našem narodu v občē, tako je tudi o Celju mnogo tega v gōsto temo zavitega in še nerazrešenega. In nedvojbeno nij ta spis brez pogrēšek. Zato bi bilo jako želeti, da nam koji strokovnjak bolje napiše povestnico Celja, popolno, sestavno. Isto tako je opazke vredno, naj bi kdō domačih natančneje narisal kraj-obraz Celjske okolice — vse v poznanje, čast in korist občē domovine!

„Monografij posameznih mest, trgov, samostanov, razprav o posameznih važnejših zgodbah, raznih dobah, moramo imeti, da pride potem mož in na tej podlagi sezida poslopje zgodovine slovenskega naroda. Pa slovenski pišimo slovensko zgodovino, saj je treba, da sami sebe poprej poznamo, potem še le da se prikažemo inostrancem. To naj bi pomislili oni slovenski rodoljubi, ki nemški zgodovinarijo“. (J. Parapat, Letop. Mat. slov. 1870. str. 91. 92).

V Celju, početkom l. 1878.

Občni pregled.

1. Celjska okolica, v širjem pomenu, leži zemljopisno po priliki med $32\frac{1}{4}^{\circ}$ in $33\frac{1}{4}^{\circ}$ iztočne dolžine pa 46° in $46\frac{1}{3}^{\circ}$ severne širine na Slovenskej zemlji. Po prirodnem obrazu površine deli se na brda in ravnj.

Ravnica, prostirajoča se med

Letúšem i Celjem, imenuje se sploh Savinjska dolina, tudi srednja Savinjska dolina, koja se proti Vójniku in Téharjem razširjuje v združeno Hudinjsko in Voglanjsko polje, skupno tudi Bozne zvano. Kar je doline niže Celja k jugu, računi se k doljnim, a više Letúša na zapad proti Mozirju in Lubnemu, k gornjim Savinjskim dolinam. Menj ravnj so še Skalska dolina in Paksko polje pa Dretska in Volšča dolina.

Vzvišine na južnej strani med Vranskim, Zidanim Mostom, Planino in Podčetrtkom imenujo se skupno Celjske gore; na zapadu so od Vranskega Gornje-Gradske, Lubenske in Solčavske ali splošno Savinjske planine, koje na severnem obodu prehajajo v tako zvano Dravo-Savsko pogorje, raztezajoče se proti iztoku kakor Šōstansko in Vitansko Pohorje prek Konjičke gore do Š-Márijskih hribov. Južna in zapadna stran je gorata, severna in iztočna samo hribočasta.

Med voda mi je glavna reka Sávvinja, koja izvirajoč v Solčavskih planinah, v glavnej črti teče proti izt.-jug.-iztoku do Celja, kder se o pravem kotu obrača na juž.-jugozapad ter se pri Zidanem Mostu v Savo izleva. V Sávvinjo pritekajo na levem bregu Paka, Ložnica, Voglanja s Hudinjo, Lahomen in Gračnica, a na desnem Dreta, Volska, Reka, Rečica in več manjših vód na obeh straneh z mnogimi potoki in potočici.

2. Po celem porečju Savinjskem skororazprostirase Celjsko okrajno glavarstvo. Na severu dotika se vojvodine Koroške in okrajnega glavarstva Slov.-Gradčkega, na iztoku Ptujškega okrajnega glavarstva, na jugu

okrajnega glavarstva Brežičkega i vojvodine Kranjske, in na zapadu Kranjske in Koroške. Obsega sodske okraje Celjski, Konjički, Š.-Marijski, Laški, Vranski in Gornje-Gradski, koji so razdeljeni na 83 občin. Okrajno glavarstvo Celjsko šteje 200.077-575 Ha. (33·8 □ milj), ima 22.205 hiš in 118.057 prebivalcev (57.180 mošk., 60.877 žensk.), v kojih brojevih nij vračunjeno Celjsko mesto, samoupravno s 116·473 Ha. (289 ral. 828 □^o) 240 hiš in 4224 stanovnikov (2153 m., 2071 ž.)¹⁾

Razven mesta Celja so v Celjskem okrajnem glavarstvu trgi: Konjice s 1180 stanovnikov, Vojnik 870 st., sv. Jurij pod Rifnikom 500, Laško 670, Žavec 865, Vransko 643, Braslovče, Mozirje 510, Ročica 500, Gornji grad 779, Vitanje 580, Lubno; ves Doberna s toplicami 540 prebivalcev. — Trgi: Soštanj, Velenje, in Sevnica po 612, 540, 580 in 575 stanovnikov, vže so izven Celjskega okrajnega glavarstva.²⁾

Celjski sodski okraj, meječi s okraji: Šoštanjskim in Konjičkim na severu, s Konjičkim in Š.-Marijskim na iztoku, z Laškim na jugu in z Vranskim na zapadu, obsega 42.472-098 Ha. (bl. 7·4 □milj), 6541 hiš s 36·958 prebivalcev (17801 m., 19157 ž.). Razdeljen je sodski okraj Celjski na 21 občin, a te so: Mesto Celje, Celjska okolica, Petróvče, Žavec, Griže, sv. Pavel pri Práboldu, sv. Peter v Savinjskej dolini, Gotovlje, Pirešec, sv. Martin v Rožnej dolini, Dóberna, Nova

Cerkva, Frankólovo, Črešnica, Vojnik, Teharje, sv. Lovrene pod Prežinom, sv. Jurij pod Rifnikom, sv. Primož, Svetinja i Kostriavnica.

Župnije v Celjskem okraju so Celje (dekanija), Žavec, Griže, sv. Pavel, sv. Peter, Gotovlje, Galicija, gornja Ponikva, sv. Jošt, Doberna, sv. Martin, Nova Cerkva, Frankolovo, Vojnik, Teharje, i sv. Jurij p. R., deloma Kálobje tega, sv. Ropert Laškega, Št. Il Šoštanjkega, Črešnica in Dramlje Konjičkega in sv. Vid Š.-Marijskega okraja.

V cerkvenem obziru spadajo na Celjsko dekanijo župnije: Celje, Teharje, Žavec, Griže, sv. Peter, Gotovlje in Galicija v Celjskem in Polzela v Vranskem okraju, s 20.158 ljudij, Celjska župnija 7253 lj.³⁾

Za duševno naobraževanje skrbé v Celjskem okraju učilišča: C. k. državna gymnazija in deželna mestjanska šola v Celju, in ljudske šole: v Celju, Petrovčah, Žaveu, Grižah, pri sv. Pavlu, sv. Petru, v Galiciji, pri sv. Martinu v R. d., na Doberni, pri Novej Cerkvi, na Frankólovem, v Vojniku, Teharjih, pri sv. Jurju, sv. Lovrencu, v Kalobju i na Svétinji.

3. Večina ljudstva peča se s poljedelstvom in živinorejo. Od živine najimniteji so konji po dolini; slabeja je goved. Po gorah redé precej ovec in koz, pa so malega plemena. Pri svinjah dosta pridobé v Š.-Marijskem okraju; nekaj perotnine prodaje se v Celju. Bečeloreja nij dovolj razvita, še menj sviloreja.

Zemlja je večidel apnena. Dolina med Celjem in Žavecm je peščena in

¹⁾ Topographisch-statistisches Lexikon von Steiermark, herausgegeben von Jos. Janisch, Graz 1875. čl. „Cilli.“

²⁾ Fremdenführer von Cilli und Umgebung, von Baron Thalherr, Cilli 1875. p. 10, 11.

³⁾ Personalstand des Bisthumes Lavant. Marburg 1878.

prodnata, pri Žavcu ilovnata i glinasta; od Celja proti Vojniku in Doberni ima več prsti (humus), a Povoglanje je na mestih močvirno. Najplodnejša je dolina, menj gorski kraji. Nahajamo pa pridelke sploh iste, koje na celem dolnjem Štajeru. Tu se razumevajo vsa žita (pšenica, rž, ječmen, oves, kuruza, hajda, proso, grah, fižol, leča itd.); vino, precej dobro, začenja rasti po Savinjskih planinah pri Gorenjah na obeh straneh Pake, in od tod proti iztoku dalje po celem predgorju, ter pri Braslovčih in dole k Grižam in Celju, pri Laškem; na iztoku po vrhovih proti Sotli, okolo Pilštanja in po vrhovih koji se stegujejo proti Voglanji. To (sadje) posebno zori v Rožnej dolini, od kod največ jabelk in hrušek prinašajo v Celje, pa jih tudi v Koroško in Kranjsko izvažajo. Po Celjskih gorah je mnogo kostanjev. V obče rasto tu vsi gorski in dolski plodovi, koji sploh v tem pasu zemlje goditi mogó; med tem ko livade krije najsočnateje zelenje, koje se ne redko po trikrat na leto kosi. To je posebno v tem kraju da nahajamo planinsko rastje tikoma plodnih poljskih in vrtnih sadežev in vinske trte.

V gozdih raste vse v tem pasu navadno listnato in šilnato drevje. Gore so skoro vse obraščene jako rodovitim in bogatim lesovjem. Samo bi bilo želiti, da bi se na izkrčenih prostorih povsod skrbelo tudi za nove nasade; kajti inace se je po pravem bati, da ne bodemo za kojih dveh, treh desetletij sredi Slovenske zemlje imeli pri-morskega Krasa!

4. Med rudninami je najznameniteji premog, in to dvoji: črni ali eocenski in rjavi ali neogenski. V Celjskih gorah se premog kder bodi koplje največ v Laškem okraju, potem v

Celjskem, kder ga posebno prideluje naš Ivan Žuža. Tudi v Dravo-Savskem pogorju se nahaja. Veči rudniki so rjavega premoga pri Trbovljah, v Hrastniku, Golcah, Zabukoveu, Ostrem, pod Pečevnikom; črnega v Hrastniku, v Ljubnici (pri Vitanju) in dr. Največ se upotrebljuje premoga na južnej železnici in v raznih tvornicah v obližju; obilo izvažajo ga se tudi v Beč, Trst in Ogersko.

5. Izmed tvornic so znameniteje: Steklarna v Libojah, kder se tudi mnogo beloprstenine (porcelanovine) izdeluje; oljarnica pri Zidanem Mostu; predilnica v Preboldu; usnjarne, plinarna i cinkarna v Celju; železarna v Štorah, škoda da je zastala.

Obrtniki so največ kovači in kolarji, ki so nekdej posebno v Žavcu bili na glasu, izdelujoči tako zvane „parizarje“. Razno pobišno orodje napravljajo manji rokodelci.

Gorski potoki goné mnogo mlinov in žag.

6. Glavna trgovinska roba je les. Posebno o gornje-savinjskih planinah more se reči, da je najizdatnejši izvor njihovega imetka trgovina s lesom, kojega mnogo in celega in razžaganega zvoze na plavih po Savinji dole v Hrvatsko in Slavonijo, pa še dalje v Pančevo in Palanko, da celó tja do Oršove. Razven lesa prodaje se vino, premog, steklo, kamenina, usnje, volna, apno, raševina in dr. V Celju razpečava se vsakovrstne rokodelnine in leptornine, posebno pa železa in raznih strojev. V Žavcu goji se nekoliko hmelja.

V Celjskej okolici so tudi to plice in zdravilna kopališča, in to na Doberni, na Laškem in v Rimskih Toplicah; tudi pri Šoštanju, a še ne preiskane. Drugi topli vrelci so pri Retju, na

Frankolovem, pri Zbelovem, a v Sávinji na mnogo mestih.

V zdravstvenem obziru bodi omenjeno, da se na mestoma močvirnem Voglanjskem polju in pri Celju često pojavlja mrzlica; kratelj in legar (kolera in tifus) morila sta v Celjskem okraju posebno l. 1836, 1844, 1855; večkrat razsaja tudi griža in davica.

8. Velika nadlega za lepo Savinjsko dolino so povodnje, koje Celje in bližnjo okolico skoro vsako leto po

eden, tudi po dvakrat obiskujejo. Ako samo noč in dan dežuje, uže inace mala in pohlevna Sávinja naglo in silno narase, bregove prestopivši po celej dolini na daleko in široko se razlije in mnogo škode učini: kar se navadno godi meseca marca, septembra in oktobra. Bilo bi torej jako dobro, da bi se Sávinja, kakor tudi Voglanja i Hudinja uravnale ter mnogo opustošene zemlje zopet se pre naredilo v rodovito polje.

A. Fekonja.

(Dalje pride.)

Cvet in sad.

„Slovenska knjižnica“ se vendar zopet oživlja in jaz to smatram kot dobro znamenje.

Najnovejši nje „sad“ je gore imenovani roman, ki obsega 274 strani. Po naslovu bi človek sodil, da se v njem vrtila pripoved o kakem posameznem človeku. Tega človeka prvi osodepolni čin bi bil njegov „cvet“, nasledek teka čina pa njegov „sad“.

Da se ta roman v tem smislu ne sme jemati, je glavni vzrok ta, ker glavne osebe se v njem zastonj išče in „cvet in sad“ tedaj svoje ime ravno z tisto pravico nosi, kakor če koga imenujemo „Josip“ ali pa Janez, katero ime nima logične zveze z osebami.

Ali nikdo ne misli, da zavoljo tega zanimivost dejanja tega romana škodo trpi. Ta roman je zanimiv, in da-si mu manjka enojnosti osebe, ktera bi bila nositeljica vsega dejanja, vendar se imenitnejše njega osebe in dogodbe na zadnje srečajo.

Krogi, iz katerih je dejanje vzeto so gospodski in kmečki, ali bolje re-

koč, dejanje se skoro izključivo vrši na kmetih, in to polovica med neizobraženimi, deloma ispridjenimi in surovimi ljudmi, polovica med gospodskimi.

Ali si je misliti bolj izpridjenih značajev nego je Mreta, ali surovejših nego je žagar Šepec, ki vedno kolne in s zobmi škriplje? Tudi blaznih ljudij pisatelj nij opustil, kakoršna je Neža Rozmarinka na pol ciganka na pol copernica. Navadni berači so proti njej pravi knezi. Iz boljših krogov so vzete tri moške in dve ženski osebi: malomarni baron, zapravljivec in slepar; Leon Retel, blag neizkušen gospodski posestnik in Franc Vesel, gimnazijski profesor, „pravi čudežnež“ kakor ga pisatelj sam imenuje, ki ima še največ sposobnosti za glavnega junaka tega romana, vsaj v drugej njega polovici.

Izmed izobraženejših žensk, srečamo v tem romanu dve devojki: Matildo, poštarsko hčer in Pavlino, njeno sestričino. Te dve ženski ste brez dvoma najbolj dobrodejni izmed vseh oseb. Tudi se pri teh dveh naše za-

nimanje najbolj ustavlja, kajti dejanje tega romana se sploh jako nemirno in neredno razvija. Zato je čitatelj v resnici hvaležen, da se na pošti nekoliko od prehitre vožnje tega romana odpočije. Tako tudi poštarjeva hiša, brez da bi človek to pred slutil, postane središče celega romana.

Tu živi in žaluje blaga zapuščená sirota Pavlina, katero je Franc kot dijak vseučilišni vsled materinih in „Krtovih“ zapletk, kot nezvesto zapustil, in neko čudno samotarsko življenje sanjaril. Od siromašnega Šepca pri svojem odhodu iz domovine napaden in hudo ranjen, izceli se Franc na pošti, kjer mu ne manjka Pavlinine postrežbe. Ves prejšni razpor, katerega pisatelj med ljubečima jako rezko popisuje, je vsled te bolezni, kakor tudi drugače ne more biti poravnán. Leon, ki je hotel Pavlino snubiti, še baš o pravem času sprevidi svojo zmoto in postane svak svojega tekmeca Franca, ker Matilda nesramnemu baronu svojemu ženinu k sreči še o pravem času skoz vrata posveti.

Kar se dejanja sploh tiče, sme se za gotovo trditi, da je v njem mnogo prizorov popisanih, ki v strogem smislu s povestjo — kolikor se o enojni povesti sme govoriti — niso v nikakej zvezi. Ali Jurčič baš tu pokazuje svoje mojstersko pero.

V tem romanu se, kakor v vseh prejšnjih, prikazuje iste prednosti in slabosti Jurčičeve pisave: vse podrobnosti kmečkega življenja in dejanja se opisujejo na tanko in zvesto, z živimi barvami; kadar pa Jurčič stopi

v gospodsko hišo, ali pa celo med nežne gospodične, postane brž zmeden in prava beseda mu redko kedaj pride na jézik.

V vsem tem romanu pa se vidi očividno prizadevanje pisatelja, značajnosti kmečkega in gospodskega življenja v celoto združiti.

Jurčič noče biti enostransk, kar na početku romana tudi odločno naglašuje, in ima v tem prav.

Naše romane in naše povesti, ne smejo se načeloma v ta ali oni krog življenja omejevati, ampak morajo biti univerzalne, t. j. morejo opisovati one kroge kateri se slučajno ali prevdarjeno ponujajo. To in nič drugega je bila moja trditev od nekdanj; samo zelotizem ali pa kratkovidnost more tirjati, da bi se morale vse naše povesti vršiti ali samo v krčmah ali pa v salonih. Čas je po mojem mnenju uže nastopil, da si naši pripovedniki poiščejo nekoliko bolj novih situacij in zapletk. To večno krčmarjenje, vasovanje, hlapčevanje, žaganje in mlinarjenje sicer nij treba popolnoma odpraviti, vendar pak v drugo in tretjo vrsto postavljati, in veči povdarek davati na dušeslovno razvijanje značajev in ogledovanje po širokem svetu.

Da pa me nihče krivo ne razumi, ponavljam še enkrat svojo sodbo o „Cvetu in sadu,“ da je ta roman razve nekajh nepristojnih prizorov sploh zanimiv, če ravno tudi kakor vsi otroci Jurčičeveve muze, pogrešajo skrbne in marljive roke, ktera bi jih bila do čistega olikala in ogladila.

J. Pajk.

Listnica. G. J. N. vsaj polovico omenjenega spisa bi radi preje imeli v rokah. — G. A. K. objubljeno nam dobro dojde. — G. K. G. nij potoval, kakor Vi menite v koš, ampak najti se ni brž dal, bode se pa gotovo. Pozdrav! — g. P. T. zanimalo bi nas zvedeti, kaj delate, kako se imate, posebno pa kaj zdaj pišete. Z veseljem pričakujemo napovedanega. — g. F. P., hoteli smo Vam že pisati, vendar nas prečijo razne okolnosti; kajti z dvema tremi vrsticama se nič ne opravi. Svojo željo v kratkem izvršimo. —